

Sanni Saunavaara

**”BREAKING DOWN BARRIERS” –
TYÖLLISTYMISEN ESTEIDEN MURTAMINEN
AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ**
Kirjallisuuskatsaus

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatin tutkielma

Helmikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Sanni Saunavaara: "Breaking down barriers" – Työllistymisen esteiden murtaminen aikuissosiaalityössä
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma
Helmikuu 2020

Tutkielmani käsittelee aikuissosiaalityötä asiakkaan työllistymisen näkökulmasta. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millaisin keinoin asiakkaan työllistymiseen pyritään aikuissosiaalityössä ja millaisia vaikutuksia aikuissosiaalityöllä on työllistettävien asiakkaiden elämään. Teoriaosassa käsittelen työttömyyttä ja aikuissosiaalityötä kotimaisen ja kansainvälisen tutkimuksen kautta.

Työttömyys on merkittävä ilmiö sekä yksilöllisestä että yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Työttömyyden taustalla vaikuttaa useita yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia tekijöitä. Yksilölliset ominaisuudet, kuten koulutus- ja työtausta, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä muu haastava henkilöhistoria, voivat johtaa työttömyyteen ja hankaloittaa työllistymistä. Yhteiskunnallisella tasolla työllisyys on sidottu talouden kasvu-, kriisi- ja lamakausiin, ja myös yleinen työkulutuuri ja eri ammattialojen asema vaikuttavat siihen. Työttömyydellä voi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia yksilön taloudelliseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Työmarkkinoiden toimivuus vaikuttaa talouteen ja on sidottu myös yhteiskunnan kehitykseen. Lisäksi työttömyys vähentää verotuloja ja lisää sosiaaliturvamenoja.

Aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan yleensä kuntien sosiaalitoimistossa tehtävää aikuisten ongelmiin keskittyvää sosiaalityötä. Käsite on kuitenkin moninainen, ja sen alle kuuluu niin kriminaalihuoltoa, päihdetyötä, maahanmuuttajatyötä, terveydenhuollossa ja työvoimakeskuksissa tehtävää työtä kuin kolmannen sektorin aikuissosiaalityötä. Aktiivisen sosiaalipolitiikan myötä erityisesti työvoimapolitiittiset piirteet ja kuntouttamisen tarve ovat vahvistuneet kunnallisessa aikuissosiaalityössä.

Tutkielmani on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena, ja aineistoni koostuu kymmenestä kansainvälisestä tutkimusartikkelista. Aineistoni perusteella aikuissosiaalityössä asiakkaan työllistymisen edistämiseksi käytetään asiakaslähtöisiä keinoja, työllistymislähtöisiä keinoja sekä hallinnollisia ja moniammatillisia keinoja. Asiakaslähtöisille keinoille ominaista on asiakkaan tilanteen yksilöllinen ja kokonaisvaltainen huomioon ottaminen sekä asiakkaan voimaannuttaminen. Työllistämislähtöisissä keinoissa taas hyödynnetään työelämäpainotteisuutta, kontrollia ja suunnitelmallisuutta. Moniammatillisissa ja hallinnollisissa keinoissa korostuvat asiakkaan asianajo sekä yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa. Havaitsin, että aikuissosiaalityöllä on vaikutuksia asiakkaan työllistymiseen, talouteen, asumiseen, palveluihin kiinnittymiseen, mielenterveyteen ja pystyvyykokemuksiin. Huomionarvoista on, että tulosteni perusteella aikuissosiaalityöllä voi olla myös negatiivinen vaikutus asiakkaan työllistymiseen ja mielenterveyteen, jos käytetyt keinot eivät ole asiakkaalle sopivia.

Jotta aikuissosiaalityön vaikutukset olisivat asiakkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia edistäviä, tulisi asiakkaan tilannetta tarkastella omana yksilöllisenä tapauksenaan. Tämä on mahdollista vain, jos aikuissosiaalityön resurssit ovat riittäviä ja asiakasmäärät kohtuullisia. Sosiaalityöstä tulee myös olla olemassa laadukasta vaikuttavuustutkimusta, jotta sosiaalityön paikka osana julkista palvelujärjestelmää voidaan perustella. Laajasti tutkitut menetelmät antavat lisäksi varmuutta työntekijöille ja ovat olennainen osa asiakkaiden oikeusturvaa.

Avainsanat: työttömyys, aikuissosiaalityö, työllistyminen, keinot, vaikutukset

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TYÖTTÖMYYS YKSILÖLLISENÄ JA YHTEISKUNNALLISENA ILMIÖNÄ.....	5
2.1 Työttömyyden taustatekijöitä	5
2.2 Työttömyyden moninaiset vaikutukset	6
3 AIKUISSOSIAALITYÖN MÄÄRITTELYÄ.....	7
3.1 Aikuisten haasteisiin keskittyvä sosiaalityö	7
3.2 Kuntouttaminen, empowerment ja aktivointi	9
4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	10
4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset.....	10
4.2 Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus.....	11
4.3 Aineiston keruu ja valintakriteerit	12
4.4 Aineiston analyysi	17
5 AIKUISSOSIAALITYÖN KEINOT ASIAKKAAN TYÖLLISTYMISEN EDISTÄMISESSÄ	18
5.1 Asiakaslähtöiset keinot.....	18
5.2 Työllistymislähtöiset keinot	20
5.3 Hallinnolliset ja moniammatilliset keinot	21
6 AIKUISSOSIAALITYÖN VAIKUTUKSET TYÖLLISTETTÄVIEN ASIAKKAIDEN ELÄMÄÄN.....	21
6.1 Vaikutukset työllistymiseen	21
6.2 Vaikutukset talouteen, asumiseen ja palveluihin kiinnittymiseen.....	23
6.3 Vaikutukset mielenterveyteen ja pystyvyysskokemuksiin	24
7 YHTEENVETO JA POHDINTA	25
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Työttömyys koskettaa monien ihmisten elämää ja on merkittävä yhteiskunnallinen ilmiö. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan vuoden 2019 joulukuussa Suomessa oli työttömiä 164 000, mikä on 18 000 enemmän kuin vuotta aiemmin (Tilastokeskus 2020). Helmikuussa 2020 Helsingin Sanomat uutisoi, että hallitus on valmis tekemään ikäviäkin päätöksiä työllisyystavoitteeseensa pääsemiseksi (HS 2020). Työttömyydellä on myös yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia heikentäviä vaikutuksia (esim. Gonzáles, Benítez & Martín-Martín 2018). Tutkielmani otsikossa oleva sitaatti *breaking down barriers* on poimittu yhdestä aineistoni tutkimuksista. Sitaatissa (Walker ym. 2016) aikuissosiaalityön asiakas kuvailee sosiaalityöntekijältä saamaansa apua: “*She kind of looked at every avenue of my life, like my issues with my partner and my kids and dealt with it one by one and broke down the barriers to me getting work*”. Ilmaisuu kuvaa hyvin sitä, millainen aikuissosiaalityön rooli voi parhaimmillaan olla asiakkaan työllistymisen edistämisessä.

Tutkielmani tarkoituksena on tutkia aikuissosiaalityötä asiakkaan työllistymisen näkökulmasta. Työttömyys on huomattavan usein osa aikuissosiaalityön asiakkaiden arkea. Esimerkiksi vuonna 2010 Helsingin kaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnan kartoituksessa asiakkaista työttömiä oli 60 prosenttia (Kangas 2011, 29). Myös Root ja Choi (2011, 319) havaitsivat, että työttömyys oli tekijänä lähes puolessa tutkimuksessa mukana olleista sosiaalityöntekijöiden yksilöasiakastapauksista ja suurimmassa osassa kaikista asiakastapauksista.

Olen kiinnostunut siitä, millaisia keinoja aikuissosiaalityössä käytetään asiakkaan työllistymiseksi ja millaisia vaikutuksia aikuissosiaalityöllä on työllistettävien asiakkaiden elämään. Kiinnostukseni aiheeseen nousi sosiaalityön opintoihini kuuluvan käytännön opetuksen jaksolla, jonka suoritin aikuissosiaalityössä. Ensimmäinen havaitsin, että sosiaalityössä käytetyt keinot ja menetelmät eivät olleet selkeitä, vaan ne kumpusivat pitkälti työntekijän kokemuksesta syntyvästä asiantuntijuudesta ja niin sanotusta hiljaisesta tiedosta. Sosiaalityön metodien määrittelemättömyyden ovat havainneet esimerkiksi myös Perlinski, Blom ja Morén (2012). Havaitsin myös, että sosiaalityön vaikutukset ja vaikuttavuus ovat ajankohtaisia teemoja aikuissosiaalityön kentällä; sosiaalityöntekijöitä pyydettiin esimerkiksi täyttämään asiakkaan kanssa lomake, jonka avulla työn vaikuttavuutta arvioitiin (AVAIN-mittari). Perehtyessäni aiheesta tehtyyn tutkimukseen huomasin, että aikuissosiaalityötä mitataan yhä enemmän ja sen vaikuttavuudesta ollaan kiinnostuneita. Jotta sosiaalityön paikka osana

julkista palvelujärjestelmää pystytään perustelevaan, on tärkeää pystyä osoittamaan, millaisia keinoja sosiaalityössä käytetään ja millaisia vaikutuksia niillä on asiakkaan elämään.

Tutkielmani on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena ja aineistoni koostuu kymmenestä kansainvälisestä tutkimusartikkelista. Teoriaosuudessa käsittelen työttömyyttä yksilöllisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä ja avaan aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön moninaisuutta hyödyntäen kotimaista ja kansainvälistä tutkimusta.

2 TYÖTTÖMYYS YKSILÖLLISENÄ JA YHTEISKUNNALLISENA ILMIÖNÄ

2.1 Työttömyyden taustatekijöitä

Työttömyyden ja työllistymisvaikeuksien taustalla vaikuttaa moninaisia *yksilöllisiä taustatekijöitä*. Liukon (2006) tutkimuksessa työllistymisen yksilölähtöisiksi esteiksi nähtiin esimerkiksi ikä, ammattitaidon vanheneminen ja työelämään liittyvien sosiaalisten verkostojen haparoituminen. Työllistymisongelmat voivat liittyä koulutuksen puuttumiseen tai erilaisiin fyysisiin tai henkisiin vammoihin (*disability*), erityisesti masentuneisuuteen (Root & Choi 2011, 319–320).

Työttömyyden taustalla vaikuttavat yksilölliset tekijät voivat sijoittua koko elämänkaarelle lapsuudesta lähtien. Sepponen, Wilén ja Kiviniemi (2012, 14, 17) havaitsivat, että koulunkäyntiin ja koulutukseen liittyvät vaikeudet olivat olennainen työllistymistä hankaloittava tekijä. Esimerkiksi lapsuuden traumaattiset kokemukset, etenkin kiusaaminen, olivat vaikeuttaneet koulunkäyntiä, jolloin koulutus ja ammatillinen osaaminen olivat jääneet mataliksi. Gonzales, Lee ja Harotyyan (2019) näkevät yksilöllisiksi riskitekijöiksi myös kumulatiivisen huono-osaisuuden, joka koostuu esimerkiksi päihde- ja terveysongelmista, köyhyydestä, perheväkivallasta, asunnottomuudesta sekä matalapalkkaisista, ei-palkitsevista töistä koostuvasta työhistoriasta. Myös merkittävä taloudellinen, sosiaalinen tai terveyteen liittyvä shokki voi johtaa työttömyyteen ja köyhyyteen. (Emt.)

Lisäksi myös auktoriteettivastaisuus ja ongelmat työpaikalla voivat vaikuttaa työttömyyden taustalla. Deanin (2003, 449) tutkimuksessa haastatellut ilmaisivat vihan ja turhautumisen sävyttämää auktoriteettivastaisuutta, mikä oli näkynyt esimerkiksi haluttomuutena vastaanottaa apua viranomaisilta. Auktoriteettivastaisuus nousi esille myös Rootin ja Choin (2011, 323) tutkimuksessa, jossa työpaikkakonfliktien ja stressin havaittiin johtaneen useilla asiakkaila työstä irtisanomiseen.

Työttömyydellä on myös *yhteiskunnallisia taustatekijöitä*. Esimerkiksi logistiset ongelmat, kuten lastenhoidon tai kuljetuksen puute, liittyvät työllistymisongelmiin (Root & Choi 2011, 321–322). Vastaavasti Gonzalesin ym. (2019) tutkimuksessa havaittiin, että erilaiset yhteiskunnan taloudelliset tuet ja hyvät julkiset liikenneyhteydet, mutta myös turvakodit, sosiaalityö tai kolmannen sektorin palvelut koettiin työttömyydeltä suojaaviksi tekijöiksi. Työttömyyden laajemmista yhteiskunnallisista taustatekijöistä Koistinen (2014, 30–31) mainitsee talouden kasvu-, kriisi- ja lamakaudet, jotka vaikuttavat työllisyyteen ja työmarkkinoiden toimintaan. Esimerkiksi 1990-luvun talouskriisi ja lama johtivat Koistisen (emt.) mukaan useimmissa Euroopan maissa työttömyyden kasvuun. Pätkätyökulttuuri, työssäkävien ylityöllisyys, muodollisen osaamisen arvostus, ammattialojen katoaminen sekä työpaikkapula koettiin Liukon (2006) tutkimuksessa työttömyyttä lisääviksi tekijöiksi.

Työttömyyden taustalla vaikuttaa siis monia sekä yksilölliseltä että yhteiskunnalliselta tasolta kumpuavia tekijöitä. Työttömyyteen johtaneita työuria onkin monen tyyppisiä. Sepponen ym. (2012, 12–13) jakavat pitkäaikaistyöttömien työurat katkenneisiin, epävakaisiin ja salpautuneisiin työuriin. Katkenneissa työurissa ura oli katkennut joko henkilökohtaisista syistä tai työmarkkinoiden toiminnasta johtuen. Epävakaalle työuralle sijoittuneet taas olivat työskennelleet monilla, muilla kuin ammatillista koulutustaan vastaavilla, aloilla. Epävakaan työuran omaavilla ammatillinen koulutus saattoi myös puuttua kokonaan. Salpautunutta työuraa taas kuvasi se, että pääsy avoimille työmarkkinoille oli epäonnistunut joko henkilökohtaisista syistä tai koulutuksen puutteesta johtuen. (Emt.)

2.2 Työttömyyden moninaiset vaikutukset

Sagen (2018, 1045) mukaan tunnetuin teoria työttömyyden sosiaalisista ja psykologisista *yksilötason vaikutuksista* on Jahodan (1982) teoria, jossa työn nähdään täyttävän kahdenlaisia tarpeita. Ensinnäkin Jahodan (1982) mukaan työ on suurimmalle osalle ihmisistä keino ansaita taloudellinen elanto. Toiseksi työ tarjoaa aikarakenteita, sosiaalisia suhteita, yhteisöllistä toimintaa, säännöllisyyttä sekä sosiaalisen statuksen ja selkeämmän identiteetin. Työttömyyden haitallisuus johtuu siitä, että nämä elementit vastaavat yksilön syvään juurtuneisiin perustarpeisiin rutiineista, sosiaalisista suhteista ja yhteisöön kuulumisesta. Työ ei ole ainoa tapa tyydyttää perustarpeita, mutta kuitenkin hallitseva sellainen modernissa yhteiskunnassa. Jahodan mukaan työ on myös ainut mahdollisuus täyttää sekä välttämättömät taloudelliset tarpeet että aiemmin mainitut sosiaaliset ja psykologiset tarpeet samanaikaisesti. (Emt.)

Työttömyys voi vaikuttaa myös yksilöiden uskoon omista kyvyistään. Mortimer, Kim, Staff ja Vuolo (2016) havaitsivat, että työttömyys huononsi mukana olleiden nuorten aikuisten uskomuksia omasta pystyvyydestään (*self-efficacy*). Minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön uskomuksia omasta kyvykkyydestään selvitä erilaisista tilanteista. Nämä uskomukset vaikuttavat yksilöiden ajatteluun, tunteisiin, motivaatioon ja toimintaan. (Bandura 1995, 2.)

Bolandin ja Griffinin (2015) näkemys työttömyyden vaikutuksista eroaa edellä esitetystä. Heidän mukaansa työttömyys on aktiivisesti tuotettu kategoria, jossa valtio määrittää yksilön tietynlaiseksi ja altistaa hänet erilaisten interventioiden kohteeksi. Boland ja Griffin (emt., 4) kritisoivat ajatusta siitä, että työttömyys on aina kytköksissä eristäytymiseen, kyynisyyteen ja epätoivoon. Työttömyydessä ei ole kyse vain työn puutteesta, vaan työttömyyden negatiiviset vaikutukset kumpuavat instituutioiden määrittelyistä: esimerkiksi lapset, varakkaat, hipit, taiteilijat ja eläköityneet voivat olla työttömiä, mutta kokemusta ei silti väritä perustarpeiden tyydyttymättömyys. (Emt., 2.) Norstömin, Virtasen, Hammarströmin, Gustaffsonin ja Janlertin (2014) tutkimus kuitenkin osoittaa, että työttömyyden vaikutukset ovat yksilökohtaisia. Työttömyyden haitallisten vaikutusten voimakkuus näytti riippuvan esimerkiksi sosioekonomisesta asemasta, työttömyyden syystä ja sosiaalisten verkostojen vahvuudesta (emt.).

Koistisen (2014) mukaan työttömyydellä on myös laajoja *yhteiskunnallisia vaikutuksia*. Työllisyyden ja talouden kehitys ovat yhteydessä toisiinsa, joten työttömyys ja työmarkkinoiden toimivuus vaikuttavat myös talouteen ja näin koko yhteiskunnan toimintaan. Työttömyys merkitsee työpanoksen hukkakäyttöä sekä vähentää kulutuskysyntää ja lisää sosiaaliturvamenoja. (Emt., 19, 159.) Korkea työttömyystaso myös vähentää verotuloja ja lisää epätasa-arvoisuutta (Sage 2013, 5). Tämän lisäksi työttömyys sekä sen aiheuttama köyhyys rajoittavat yksilöiden mahdollisuuksia ja näin ollen hidastavat myös yhteiskunnan kehitystä (Łachacz & Zagulski 2016, 277).

3 AIKUISSOSIAALITYÖN MÄÄRITTELYÄ

3.1 Aikuisten haasteisiin keskittyvä sosiaalityö

Aikuissosiaalityön kattokäsitteinä voidaan pitää *huollollista sosiaalityötä ja muutossosiaalityötä*. Huollollinen sosiaalityö viittaa vastikkeettomaan tukeen, jonka tavoitteena on ihmisarvoisen elämän varmistaminen. Huollollisessa sosiaalityössä asiakkaalta ei odoteta kuntoutumista tai aktivoitumista. Muutossosiaalityöllä taas tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä, jolla tuetaan

asiakasta saamaan parannus elämäntilanteeseen. (Liukko 2006, 13–16.) Taina ja Kotiranta (2014, 180) kuvaavat aikuissosiaalityötä laaja-alaiseksi ja hajanaiseksi. Yleisimmin aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan kuitenkin *kuntien sosiaalitoimistoissa tehtävää* aikuisten haasteisiin keskittyvää sosiaalityötä (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, 18). Liukko (2006, 10, 13) toteaa, että sosiaalityön ammattikäytännöistä ei ole muodostettu yksimielisyyttä eikä näin ollen kunnallinenkaan aikuissosiaalityö ole täsmällisesti määrittynyt.

Kunnan sosiaalitoimen lisäksi aikuissosiaalityötä tehdään myös *muissa ympäristöissä*. Esimerkiksi Juhila (2008a) jakaa aikuissosiaalityön kontekstit kunnalliseen perustoimintaan, moniammatillisiin ja erityisiin julkisiin areenoihin sekä muihin hyvinvointiyhteiskunnan areenoihin. Kunnallisena perustoimintana aikuissosiaalityö pyrkii vastaamaan esimerkiksi talouteen, työttömyyteen ja elämänhallintaan liittyviin pulmatilanteisiin. Aikuissosiaalityö kunnallisena perustoimintana on tyypillisesti yli 18-vuotiaille lapsettomille henkilöille suunnattu lakisääteinen ja tarvehankintainen palvelu, jossa menetelminä käytetään arviointia, suunnitelmaa ja kuntouttamista. Moniammatillisilla ja erityisillä julkisilla areenoilla Juhila viittaa muuhun kuin kunnan sosiaalitoimistossa tehtävään työhön, kuten työvoiman palvelukeskuksien kuntouttavaan työhön, päihdetyöhön, kriminaalihuoltoon, terveydenhuollon sosiaalityöhön, mielenterveystyöhön sekä maahanmuuttajatyöhön. Muilla hyvinvointiyhteiskunnan areenoilla taas tarkoitetaan lähinnä kolmannelle sektorille sijoittuvaa aikuissosiaalityötä. (Emt.)

Asiakkaan *toimeentulon turvaaminen* on ollut keskeinen osa kunnallista aikuissosiaalityötä. Blomgren ja Kivipelto (2012, 30) havaitsivat, että lähes kolmasosa tutkimukseen osallistuneista aikuissosiaalityön työntekijöistä teki toimeentulotukityötä 60 prosenttia työajastaan. Vaikka vuonna 2017 perustoimeentulotuen käsittely siirtyi kunnilta Kansaneläkelaitokselle, jäi ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki edelleen kuntien hoidettavaksi (Blomgren ym. 2016). Karjalaisen ym. (2019, 21) mukaan toimeentulotuki ei silti yksin ratkaise asiakkaan taloudellisia haasteita, vaan tilanteen parantamiseksi tarvitaan myös muita menetelmiä. Esimerkiksi Tuusan (2005, 50) tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät näkivät *palveluohjauksen* keskeisenä sosiaalityön menetelmänä aktiivointi- ja työllistämispalveluissa. Paynen (2000, 82) mukaan palveluohjauksessa (*case management*) palveluja integroidaan ja toimitetaan asiakkaalle yhtenäisenä kokonaisuutena. Palveluohjaus koostuu asiakkaan tarpeiden arvioinnista, palvelusuunnitelman tekemisestä ja toimeenpanosta, palveluiden vaikutusten seurannasta ja lopuksi tulosten arvioinnista (emt., 83). Kuitenkin aktiivisen sosiaalipolitiikan myötä työvoimapolitiittiset juonteet ovat tulleet yhä enemmän

osaksi kunnallista sosiaalityötä ja myös *kuntouttavan sosiaalityön* tarve on kasvanut (Liukko 2006, 25–26).

3.2 Kuntouttaminen, empowerment ja aktivointi

Kuntoutus on perinteisesti jaoteltu ammatilliseen, lääkinnälliseen, kasvatukselliseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen (Tuusa 2005, 32). Kuntoutuksen käsitteen laajeneminen sekä aktiivinen sosiaalipolitiikka ovat tuoneet kuntoutuksen käsitteen myös sosiaalityöhön (Liukko 2006, 18). Aktivointi- ja työllistämispalvelujen kuntouttava sosiaalityö on lähimpänä ammatillista ja sosiaalista kuntoutusta, koska myös työkyvyn heikkeneminen ja sosiaalisen syrjäytymisen uhka on alettu nähdä kuntouttamisen perusteiksi (Tuusa 2005, 32).

Kuntouttavan sosiaalityön käsite ei ole yksiselitteinen. Valtakunnallisen sosiaalityön koulutuksen yliopistoverkoston sivuilla (www.sosnet.fi) kuntouttavalla sosiaalityöllä viitataan englanninkieliseen termiin *empowering social work*. Peruseriaatteiksi määritellään esimerkiksi voimaantuminen, valtaistuminen, voimavarakeskeisyys, subjektiivisuus, täysivaltaisuus ja toimijuus. Kuntouttavan sosiaalityön tavoitteina pidetään omaehtoista selviytymistä sekä hyvän elämänlaadun- ja hallinnan luomista, palauttamista ja ylläpitämistä; syrjäytymisen ehkäisemistä; asiakkaiden itsenäisten ja myönteisten elämänvalintojen sekä täysivaltaisen kansalaisuuden tukemista. (Emt.) Mäki-Kulmala (2018, 217) taas määrittelee *empowerment*-termin voimaannuttamiseksi, jossa asiakasta autetaan kuntoutumaan, jotta hän pystyisi vastaamaan itse elämästään. Kuntouttavan sosiaalityön käsite liittyy siis myös *empowerment*-termiin, jonka esimerkiksi Järvikoski (2012, 40–41) kääntää valtaistumiseksi. Hänen mukaansa valtaistumisen yksilöllisellä prosessilla viitataan tiedon ja tietoisuuden lisääntymiseen, itsearvostuksen vahvistumiseen ja hallinnan tunteen lisääntymiseen. Valtaistuminen on prosessi, jossa ihmisen avuttomuus tai vallanpuute vähenee. (Emt., 40–41.)

Suomessa kuntouttavan sosiaalityön käytännöt olivat aiemmin sosiaalityössä satunnaisia, eivätkä työllistämisasiat pääsääntöisesti kuuluneet sosiaalitoimen sosiaalityöhön. *Laki kuntouttavasta työtoiminnasta* (189/2001) kuitenkin muutti tilanteen ja toi työllistämisasiat osaksi sosiaalitoimen sosiaalityötä. (Tuusa 2005, 66.) Laki esimerkiksi velvoittaa kunnan laatimaan aktivointisuunnitelman yhdessä asiakkaan ja työ- ja elinkeinotoimiston kanssa (189/2001, 5 §). Tuusan (2005, 47) tutkimuksessa mukana olleet sosiaalityöntekijät kokivat, että sosiaalityö tuo aktivointiin asiakaslähtöisen näkökulman, jossa asiakkaan oma ääni ja arki otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti. Millarin ja Austinin mukaan (2006, 152) aktivointipolitiikan käytännön toteutus on kuitenkin maakohtaista. Australiassa sosiaalityöntekijöiden rooli on vaihtunut edunvalvojan roolista kohti

kurinpidollisempaa työllistämiskeskeistä roolia, ja myös Hong Kongissa sosiaalityöntekijät ovat yhä enemmän mukana asiakkaan aktivoimisessa. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa taas yliopistotutkinnon suorittaneiden sosiaalityöntekijöiden osallisuus vastaavissa toimissa on ollut vähäinen. (Emt.)

Sagen (2013, 9) mukaan aktivointitoimien tavoitteena (*active labour market policies*) tulisi olla työttömien henkilöiden sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin parantaminen. Sage toteaa tavoitteiden saavuttamisen riippuvan kuitenkin siitä, ajatellaanko työttömyyden negatiivisten vaikutusten johtuvan köyhyydestä vai ajatellaanko työttömyydellä itsessään olevan psykologisesti ja sosiaalisesti haitallisia vaikutuksia. Aktivointitoimet eivät ensisijaisesti pyri nostamaan työttömien tulotasoa, vaan työmäisellä ympäristöllä pyritään parantamaan työttömien psykososiaalista hyvinvointia. On siis tärkeää huomata, että jos työttömyyden negatiiviset vaikutukset johtuvat materiaalisesta köyhyydestä, ei aktivointitoimilla välttämättä ole haluttua tulosta. (Emt.)

Millarin ja Austinin mukaan (2006, 150–151) työttömien ihmisten työllistäminen on aina ollut keskeinen tavoite sosiaali- ja talouspolitiikassa. Nykyinen ansiotyön painottaminen tärkeimpänä päämääränä vaikuttaa kuitenkin heidän mukaansa edustavan sosiaali- ja hyvinvointijärjestelmien paradigmanmuutosta 2000-luvulla. Muutokseen kuuluvat siirtyminen oikeuksien painottamisesta vastuiden painottamiseen, siirtyminen passiivisesta sosiaalipolitiikasta aktiiviseen sosiaalipolitiikkaan sekä siirtyminen yksilöiden ja perheiden suojelemisesta kaikkien kelvollisten kansalaisten osallistamiseen. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet myös sosiaalityöhön. (Emt.)

4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielmassani tarkastelen aikuissosiaalityötä asiakkaan työllistymisen näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisin keinoin asiakkaan työllistymiseen pyritään aikuissosiaalityössä?
2. Millaisia vaikutuksia aikuissosiaalityöllä on työllistettävien asiakkaiden elämään?

4.2 Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus

Tutkielmani on toteutettu kirjallisuuskatsauksen menetelmällä. Kirjallisuuskatsaus tutkii tehtyä tutkimusta eli kokoaa aiempien tutkimusten tuloksia ja koostaa niistä uusia tuloksia (Salminen 2011, 1). Kirjallisuuskatsaus antaa tutkijalle mahdollisuuden tarkastella laajempia kysymyksiä kuin mitä empiirisesti olisi mahdollista tarkastella. Kirjallisuuskatsaukselle voidaan tunnistaa viisi päätaivoitetta: teorioiden kehittäminen, teorioiden arvioiminen, ongelmien tunnistaminen, historiallisen katsauksen antaminen käsiteltävästä aiheesta tai sen tutkiminen, mitä käsiteltävästä aiheesta tiedetään tällä hetkellä. (Baumeister & Leary 1997, 312–313.) Oman kirjallisuuskatsaukseni tavoite on lähinnä viimeiseksi mainittua, eli tavoitteenani on tutkia, mitä aikuissosiaalityöstä tiedetään asiakkaan työllistymisen kannalta.

Kirjallisuuskatsauksien tyypit voidaan jakaa systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen, meta-analyysiin sekä kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen (Salminen 2011, 6). Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksen kohde, avainkäsitteet ja tutkimuksien sisäänottokriteerit määritellään tarkasti etukäteen jo ennen tiedonhaun aloittamista (Koivisto & Haverinen 2006, 112). Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään paikantamaan kaikki tutkittavan aiheen kannalta relevantit tutkimukset ja minimoimaan puolueellisuus tutkimuksia valikoitaessa. Valittujen tutkimusten laatua arvioidaan ja niistä koostetaan objektiivinen synteesi. (Petticrew 2001, 99.) Olennaista systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle on koko tutkimusprosessin läpinäkyvyys ja toistettavuus (Shlonsky, Noonan, Littell & Montgomery 2010, 363).

Toinen kirjallisuuskatsauksen tyyppi on meta-analyysi. Salminen (2011, 12) jakaa meta-analyysin kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen meta-analyysiin. Meta-analyysi soveltuu erityisesti luonnontieteissä ja tekniikan alalla ilmenevien yhteismitallisten ja aidosti jatkuvien ilmiöiden tutkimiseen (Kallio 2006, 20). Kolmas kirjallisuuskatsauksen tyyppi, kuvaileva kirjallisuuskatsaus, luo yleisen kuvauksen ilmiöstä ilman tiukkoja metodisia sääntöjä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa narratiiviseen ja integroivaan kirjallisuuskatsaukseen. Kirjallisuuskatsauksista narratiivinen katsaus on metodisesti kaikista kevyin. Narratiivisella kirjallisuuskatsauksella on mahdollisuus ajantasaistaa tietoa ja antaa laaja kuva tai historiallinen katsaus käsiteltävästä aiheesta, mutta se ei tarjoa kaikista analyttisintä tulosta. (Salminen 2011, 6–7.)

Tutkielmani on toteutettu integroivan kirjallisuuskatsauksen menetelmällä. Integroiva kirjallisuuskatsaus kokoaa laajasti yhteen, syntetisoi ja tarkastelee kriittisesti ilmiöstä tuotettua aiempaa tutkimustietoa sekä antaa mahdollisuuden uusien näkökulmien luomiseen (Torraco 2005,

356). Salmisen (2011, 8) mukaan verrattuna narratiiviseen katsaukseen integroivassa kirjallisuuskatsauksessa kriittinen tarkastelu on olennaisemmassa roolissa. Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen verrattuna taas aineiston kokoamiselle ei ole asetettu yhtä tiukkoja metodisia sääntöjä (Salminen 2011, 8). Integroivissa kirjallisuuskatsauksissa voidaan hyödyntää sekä empiiristä että ei-empiiristä tutkimusta (Whittemore & Knafl 2005, 547). Torracon (2005, 357) mukaan integroivaa kirjallisuuskatsausta voidaan käyttää niin vanhojen kuin tuoreiden aiheiden tutkimiseen. Integroiva kirjallisuuskatsaus laajasti tutkitusta aiheesta mahdollistaa aiemman tutkimuksen kriittisen tarkastelun sekä mahdollisesti päivitetyn käsityksen muodostamisen. Tuorempien aiheiden kohdalla mahdollisuutena on synteessin sekä kokonaisvaltaisen käsityksen muodostaminen. (Emt.)

4.3 Aineiston keruu ja valintakriteerit

Aloitin tiedonhaun alkusyksyllä 2019. Alustavassa vaiheessa tutkin laajasti erilaista aineistoa koskien aikuissosiaalityötä ja sen vaikuttavuutta ja pyrin saamaan yleiskuvan siitä, millaista ja miten paljon tutkimusta aiheesta on tehty. Varsinaisen aineiston keruun suoritin marraskuussa 2019. Tein useita eri hakuja käyttäen erilaisia yhdistelmiä sanoista *social work*, *social services*, *social care*, *unemployment*, *employment*, *activation* ja *research*.

Hakiessani erityisesti aikuissosiaalityön vaikutuksia ja vaikuttavuutta koskevaa tutkimusta, lisäsin hakusanoihin sanat *effects*, *effectivity*, *efficiency*, *impacts* ja *outcome*. Havaitsin, että hakusanoillani esille nousevat tutkimukset olivat pitkälti kvantitatiivista tutkimusta. Muokkaamalla hakulauseketta niin, että se sisältää sanat *client*, *experience* ja *qualitative* hakutuloksiin sisältyi myös kvalitatiivista tutkimusta. Suoritin tiedonhaun käyttäen Boolean operaattoreita AND ja OR. Esimerkki käyttämistäni hakulausekkeista on (*"social work"*) AND (*employment OR unemployment*) AND (*client*) AND (*perspective OR experience*).

Käytin aineiston keruussa Andoria ja Social Services Abstractia (ProQuest). Tietokannoista Andor tuotti parhaiten tuloksia, mutta tulokset eri tietokannoissa olivat osittain samoja. Useat artikkelit Social Services Abstractissa olivat maksumuurin takana ja rajautuivat näin pois aineistosta. Seitsemän aineistoni tutkimuksista löytyi Andor-tietokannasta ja yksi Social Services Abstracts -tietokannasta. Kaksi aineistoni tutkimusartikkeleista valikoitui toisen aineistooni kuuluvan artikkelin lähteistä. Rajasin hakutulokset englanninkielisiksi, 2000-luvulla julkaistuiksi, sosiaalityötä ja sosiaalihuoltoa koskeviksi tieteellisiksi vertaisarvioituiksi tutkimusartikkeleiksi. Tuloksia tuli runsaasti, eikä kaikkien tarkasteleminen ollut mahdollista. Näin ollen useita hyödyllisiä artikkeleja on todennäköisesti jäänyt aineistoni ulkopuolelle. Tulosten määrää olisi ollut mahdollista rajata

esimerkiksi lisäämällä vaatimus hakusanojen esiintymisestä tiivistelmässä. Kokeillessani tätä hakutulokset vähenivät huomattavasti. Samalla kuitenkin myös monia relevantteja tutkimuksia rajautui pois, minkä takia en juurikaan käyttänyt tätä tekniikkaa.

Hakutulokset oli järjestetty relevanssin mukaan. Kävin tuloksia läpi siihen asti, että artikkelit eivät vaikuttaneet enää sopivilta aineistooni. Valitsin artikkeleita tarkempaan tarkasteluun otsikon perusteella. Tämän jälkeen arvioin tiivistelmän ja tulososion perusteella, vastaako artikkeli tutkimuskysymyksiini. Jos näin oli, artikkeli valikoitui aineistooni. Tutkimusartikkelien valintakriteerit on esitelty alla olevassa taulukossa (Taulukko 1.). Useissa artikkeleissa muukin kuin varsinainen tulososio kuitenkin sisälsi tietoa sosiaalityön keinoista. Koska tiedot olivat olennaisia ensimmäisen tutkimuskysymyksen kannalta, hyödynsin myös niitä analyysissäni.

Taulukko 1. Tutkimusartikkelien sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Artikkeli saatavilla ilmaiseksi	Artikkeli maksullinen
Artikkeli julkaistu vuonna 2000 tai sen jälkeen	Artikkeli julkaistu ennen vuotta 2000
Englanninkielinen artikkeli	Muu kuin englanninkielinen artikkeli
Kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen empiirinen tutkimus	Kirjallisuuskatsaus tai muu ei-empiirisesti toteutettu tutkimus
Vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli	Raportti, sanomalehtiartikkeli, väitöskirja, opinnäytetyö
Vastaa tutkimustehtävään- ja kysymyksiin	Ei vastaa tutkimustehtävään- tai kysymyksiin
Tutkimuskohteena työttömät aikuiset tai työttömät aikuiset ja heidän perheensä	Tutkimuskohteena nuoret tai lapset
Tutkimuskohteena sosiaalityöntekijät tai muut sosiaalialan ammattilaiset	Tutkimuskohteena muut työntekijät kuin sosiaalityöntekijät tai muut sosiaalialan ammattilaiset

Aineistoni koostuu kymmenestä kansainvälisestä tutkimusartikkelista (ks. Taulukko 2.), ja se sisältää tutkimuksia Australiasta, Alankomaista, Englannista, Saksasta, Yhdysvalloista, Norjasta, Suomesta ja Belgiasta. Tutkimuksista kolme on toteutettu kvalitatiivisin menetelmin ja viisi kvantitatiivisin menetelmin. Kahdessa aineistoni tutkimuksista on hyödynnetty sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä (*mixed methods*). Näissä kahdessa tutkimusartikkelissa hyödynnetään kuitenkin pääosin kvalitatiivisin menetelmin saatua aineistoa.

Tiedonhakua tehdessäni havaitsin, että useat tutkimustehtävääni liittyvät tutkimukset on toteutettu tarkastelemalla erilaisia työllistymisohjelmia. Tämä näkyy myös aineistossani, sillä puolessa

aineistoni tutkimuksista arvioidaan erilaisia työllisyyttä edistäviä ohjelmia. Useissa aineistoni tutkimuksissa on myös hyödynnetty kontrolliryhmiä, joihin varsinaista testiryhmää verrataan.

Tutkimuksiin on osallistunut sekä sosiaalityön asiakkaita että työntekijöitä. Tutkimuksissa sosiaalityöntekijöihin viitataan termin *social worker* lisäksi useilla eri käsiteillä, kuten *case worker* ja *social care worker*. Tutkimuksista kuitenkin ilmenee, että vaikka työntekijöihin ei viitattaisi suoraan termillä *social worker*, voidaan heidän nähdä tekevän sosiaalityötä asiakkaan työllistymisen ja kuntouttamisen parissa.

Taulukko 2. Aineiston artikkelit

	Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohderyhmä	Keskeiset tutkimustulokset
1.	Walker, R. & Brown, L. & Moskos, M. & Isherwood, L. & Osborne, K. & Patel, K. & King, D. (2016) ‘They really get you motivated’: Experiences of a life-first employment programme from the perspective of long-term unemployed Australians. <i>Journal of Social Policy</i> 45(3), 507–526.	Arvioida life-first lähestymistapaa hyödyntävää Building Family Opportunities -ohjelmaa osallistuneiden näkökulmasta Australiassa.	Kvalitatiivinen tutkimus. Syvähaastattelu (31 pitkäaikaistyötöntä henkilöä).	Ohjelma onnistui osallistujien monimutkaisten ongelmien tunnistamisessa ja työstämisessä, ei-ammattillisten työllistymisen esteiden tunnistamisessa sekä ammatillisen tuen antamisessa.
2.	Grace, M. & Gill, P. (2016) Client-centred Case Management: How Much Makes a Difference to Outcomes for Homeless Jobseekers? <i>Australian Social Work</i> , 69(11), 11–26.	Tutkia palveluohjauksen määrän vaikutusta saavutettuihin tuloksiin työttömillä ja asunnottomilla 36 kuukauden aikana Australiassa.	Kvantitatiivinen tutkimus. Valtiollinen data (224 asiakasta).	Asiakkailla, jotka olivat vastaanottaneet 20 tai enemmän palveluohjauskontaktia, oli selvästi paremmat tulokset asumisen ja työllistymisen suhteen kuin niillä, joilla oli vähemmän kontakteja.

3.	<p>Brenninkmeijer, V. & Blonk, R. (2011) The effectiveness of the JOBS program among the long-term unemployed: a randomized experiment in the Netherlands. <i>Health Promotion International, 27(2), 220–229.</i></p>	<p>Tutkia JOBS-ohjelman vaikuttavuutta pitkäaikaistyöttömien työllistämässä Alankomaissa.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus. JOBS-ryhmää verrattiin kontrolliryhmään ja palveluseteliryhmään. Kyselylomake (118 pitkäaikaistyöttömää henkilöä).</p>	<p>Kuuden kuukauden jälkeen JOBS-ryhmään osallistuneiden työllisyys oli parempi verrattuna muihin ryhmiin. Kaikissa ryhmissä osallistuneiden usko työnhaun onnistumiseen ja työllisyyden ylläpitämiseen (<i>job search self-efficacy</i>).</p>
4.	<p>Stevens, M. & Harris, J. (2017) Social work support for employment of people with learning disabilities: Findings from the English Jobs First demonstration sites. <i>Journal of Social Work, 17(2), 167–185.</i></p>	<p>Tutkia ja arvioida miten Jobs First -ohjelmaa hyödynnettiin oppimisvaikeuksia omaavien henkilöiden kanssa Englannissa.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus. Haastattelu (79 työntekijää).</p>	<p>Työntekijät olivat olennaisessa roolissa asiakkaiden tukemisessa, työn saamisessa ja sen pitämisessä. Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuului esimerkiksi arviointi, suunnitteleminen, henkilökohtaisten budjettien järjestäminen, suunnitelmien hyväksyttäminen esimiehillä sekä rahoituksen hankkiminen.</p>
5.	<p>Senghaas, M. & Freier, C. & Kupka, P. (2017) Practices of activation in frontline interactions: Coercion, persuasion, and the role of trust in activation policies in Germany. <i>Social Policy & Administration, 53, 613–626.</i></p>	<p>Tutkia asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta aktivointipolitiikan toteutuksessa Saksassa.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus. Haastattelu (21 sosiaalityöntekijää) ja seitsemän ryhmäkeskustelua (sosiaalityöntekijät).</p>	<p>Työntekijät näkivät hyvän ja luottamuksellisen asiakassuhteen luomisen tärkeäksi. Työntekijöillä oli sekä tuen antajan että kontrolloijan rooli, mutta työntekijät painottivat enemmän tuen antamista.</p>
6.	<p>Wu, C. & Cancian, M. & Meyer, D. (2008) Standing Still or Moving Up? Evidence from Wisconsin on the Long-Term Employment and Earnings of TANF Participants. <i>Social Work Research, 32(2), 89–103.</i></p>	<p>Tutkia Wisconsinissa Temporary Assistance for Needy Families -ohjelmaan osallistuneiden naisten työllisyyttä ja ansioita kuuden vuoden ajan.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus. Wisconsinin osavaltion data (14,150 sosiaaliavustusta saavaa henkilöä).</p>	<p>Ohjelman myötä 46 prosentilla osallistujista työllisyystilanne parani ja 22 prosentilla osallistujista taloudellinen tilanne parani. Kehitys oli kuitenkin epävakaa: vain harvat osallistujat</p>

				olivat jatkuvasti työllistettyjä tai hyvätuloisia.
7.	Solvang, I. (2017) Discretionary approaches to social workers' personalisation of activation services for long-term welfare recipients. <i>European Journal of Social Work</i> , 20(4), 536–547.	Tutkia norjalaisten sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoa, kun he suunnittelevat pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden aktivointitoimia.	Kvalitatiivinen tutkimus. Asiakkuudet ja työntekijöiden haastattelut (16 asiakasta ja työntekijää).	Sosiaalityöntekijöillä oli kaksi erilaista lähestymistapaa: tarveperustainen ja työllisyyttä parantava lähestymistapa. Tarveperustaisessa lähestymistavassa sosiaalityöntekijät ottavat ensisijaisesti huomioon asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet ja haasteet. Työllisyyttä parantavassa lähestymistavassa sosiaalityöntekijät painottivat ennen kaikkea työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä.
8.	Saal, S. & Forschner, L. & Kemmann, D. & Zlatosch, J. & Kallert, T. (2016) Is employment-focused case management effective for patients with substance use disorders? Results from a controlled multisite trial in Germany covering a 2-years-period after inpatient rehabilitation. <i>BMC Psychiatry</i> , 16(1), artikkeli numero 279.	Tutkia työllisyyteen keskittyvän palveluohjauksen vaikutuksia päihteiden ongelmakäyttäjillä Saksassa.	Kvantitatiivinen tutkimus. Haastattelu (320 päihdeongelmaista henkilöä).	Kontrolliryhmään verrattuna työllisyyteen keskittyvä palveluohjaus ei tuottanut parempia tuloksia työllistymisessä. Työllisyyteen keskittyvässä palveluohjauksessa olleet henkilöt kuitenkin olivat paremmin linkittyneitä työllisyyspalveluihin.
9.	Malmberg-Heinonen, I. & Vuori, J. (2005) Activation or discouragement—the effect of enforced participation on the success of job-search training. <i>European Journal of Social Work</i> , 8(4), 451–467.	Tutkia miten velvoittaminen työnhakuryhmään vaikuttaa työttömien työllistymiseen ja mielenterveyteen Suomessa.	Kvantitatiivinen tutkimus. Kyselylomake (627 työtöntä henkilöä).	Työnhakuryhmään velvoittaminen vaikutti negatiivisesti työllistymiseen, mielenterveyteen ja omiin kykyihin uskomiseen. Vapaaehtoisilla osallistujilla työnhaun omatoimisuus ja luottamus omiin kykyihin lisääntyi.

10.	Raeymaeckers, P. & Dierckx, D. (2013) To Work or Not to Work? The Role of the Organisational Context for Social Workers' Perceptions on Activation. <i>British Journal of Social Work</i> , 43, 1170–1189.	Tutkia sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä aktivoinnista sekä analysoida organisatoristen kontekstien vaikutusta siihen, miten sosiaalityöntekijät aktivoivat asiakkaitaan Belgiassa.	Kvalitatiivinen tutkimus. Puolistrukturoitu syvähaastattelu (27 sosiaaliaseman työntekijää).	Sosiaaliasemilla A ja C painotettiin asiakkaan voimaannuttamista, käytettiin räätälöityä asiakassuunnitelmaa, korostettiin asiakkaan yksilöllisiä tarpeita ja kokonaisvaltaista integroitumista yhteiskuntaan. Sosiaaliasemalla B painotettiin työllistymistä asiakkaan henkilökohtaisista haasteista huolimatta.
-----	---	---	--	---

4.4 Aineiston analyysi

Analysoin aineistoni sisällönanalyysin menetelmällä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tiivis ja yleinen kuvaus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.) Sisällönanalyysini on aineistolähtöinen. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan tutkimustehtävän mukaisesti ilman, että aikaisemmilla tiedoilla ja teorioilla on vaikutusta analyysiin. Objektiivisten ja täysin teoriavapaiden havaintojen tekeminen on kuitenkin erittäin haastavaa, ja esimerkiksi käytetyt käsitteet, tutkimusmenetelmä ja tutkimusasetelma vaikuttavat aina tuloksiin. (Emt. 80–81.)

Sisällönanalyysissäni hyödynnän teemoittelun tekniikkaa. Koska teemoittelu ei ole sidottu mihinkään tiettyyn teoreettiseen viitekehykseen, se on tekniikkana hyvin joustava sekä antaa mahdollisuuden luoda monipuolisen ja yksityiskohtaisen kuvan aineistosta (Braun & Clarke 2016, 78, 81). Teemoittelussa aineistosta etsitään tutkimustehtävään vastaavia teemoja sekä verrataan niiden ilmenemistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 126). Teema on yksikkö, johon tiivistyy jotain tutkimustehtävän kannalta olennaista tietoa. Ihanteellisesti teema esiintyy aineistossa useasti, mutta suuri esiintyvyys ei kuitenkaan itsessään määritä teeman tärkeyttä. (Braun & Clarke 2016, 82.) Aineistoa analysoidaan ja luokitellaan erilaisten aihepiirien mukaan hakien tiettyä teemaa kuvaavia näkökulmia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 79, 87). Teemoittelun lopputuloksena saadaan vastuksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin (Eskola & Suoranta 1998, 129).

Aloitin aineistoni analysoimisen lukemalla tutkimusartikkelit läpi useaan kertaan. Kun olin saanut yleiskäsityksen koko aineistostani, analysoin artikkeleita tarkemmin. Kävin artikkelit läpi yksitellen ja taulukoin esille nousevat tutkimuskysymyksiini vastaavat tulokset. Taulukosta havaitsin aineistossa esille nousevia teemoja. Olen jakanut aineistostani esille nousevat sosiaalityön työllistymiseen pyrkivät keinot asiakaslähtöisiin keinoihin, työllistämislähtöisiin keinoihin sekä hallinnollisiin ja moniammatillisiin keinoihin. Sosiaalityön vaikutukset työllistettävien asiakkaiden elämään olen jakanut työllistymiseen liittyviin vaikutuksiin, talouteen, asumiseen ja palveluihin kiinnittymiseen liittyviin vaikutuksiin sekä mielenterveyteen ja pystyvyyskokemuksiin liittyviin vaikutuksiin. Jaottelu on kuitenkin liukuva ja kategoriat sisältävät piirteitä toistaan. Viittaan jatkossa aineistoni tutkimuksiin taulukon 2 (Taulukko 2.) olevan numeroinnin mukaisesti.

5 AIKUISSOSIAALITYÖN KEINOT ASIAKKAAN TYÖLLISTYMISEN EDISTÄMISESSÄ

5.1 Asiakaslähtöiset keinot

Yksilöity tuki. Aineistostani käy ilmi, että asiakkaan työllistämisen asiakkaan tilannetta tarkastellaan yksilöllisestä näkökulmasta (1, 2, 5, 7, 10). Raeymaeckersin ym. (2013) tutkimuksessa voimaannuttavaa lähestymistapaa painottavat sosiaalityöntekijät ottivat huomioon asiakkaan taustat ja räätälöivät tukikeinot vastaamaan asiakkaan yksilöllistä tilannetta; sosiaalityöntekijät esimerkiksi korostivat asiakkaan oman etenemistahdin kunnioittamista. Yksilöityyn tukeen liittyy asiakkaan henkilökohtaisten tarpeiden ja haasteiden tunnistaminen (1, 4, 5, 7, 8). Walkerin ym. (2016) tutkimuksessa mukana olleet sosiaalityöntekijät tunnistivat asiakkaiden tilanteiden taustalla vaikuttavia monimutkaisia ihmissuhteisiin, mielenterveyteen ja asumiseen liittyviä ongelmia ja työstivät niitä yhdessä asiakkaan kanssa.

“I would consider that a breakdown, and then it took two days and then I was linked up with [case manager] and after that I was like – I don’t know, I felt like I had support, and it just changed my life... She kind of looked at every avenue of my life, like my issues with my partner and my kids and dealt with it one by one and broke down the barriers to me getting work.” Victoria, 43, yksinhuoltaja. (Walker ym. 2016.)

Kokonaisvaltainen tuki. Aineistostani käy ilmi, että asiakkaan tilannetta ei tarkastella vain työllistymisen näkökulmasta, vaan sosiaalityöllä pyritään tukemaan holistisesti niin asiakkaan emotionaalista, sosiaalista kuin taloudellista hyvinvointia (1, 2, 4, 10). Esimerkiksi Gracen ym.

(2016) tutkimuksessa henkilökohtaisen tuen tarjoamisen lisäksi tavoitteena oli työllisyyden ja asumisen turvaaminen. Kokonaisvaltainen tuki muodostuu aineistoni perusteella emotionaalisesta ja sosiaalisesta tuesta, taloudellisesta tuesta sekä käytännön tuesta.

Emotionaalinen ja sosiaalinen tuki nousi esille artikkeleissa 1, 2 ja 3. Walkerin ym. (2016) tutkimuksessa mukana olleet sosiaalityöntekijät olivat asiakkaille henkilöitä, joiden puoleen kääntyä vaikeuksia kohdatessa ja joilta saada tukea jokapäiväiseen elämään. Myös Brenninkmeijerin ym. (2011) tutkimuksessa yksi JOBS-ohjelman olennaisista ulottuvuuksista oli ryhmältä ja ohjaajilta saatu sosiaalinen tuki. Aineistoni perusteella asiakkaan ja työntekijän välinen suhde onkin tärkeä työväline asiakkaan työllistymisessä (1, 2, 5). Senghaas ym. (2017) havaitsivat, että sosiaalityöntekijät pitävät asiakkaan luottamuksen saamista onnistuneen työskentelyn edellytyksenä ja painottavat hyvän ilmapiirin luomisen tärkeyttä.

“If I get their trust... then we’ve won. I always say we’re all in the same boat, and we’re rowing in the same direction. That’s the important thing. If I don’t get to that point across, then the boat won’t move.” Haastattelu 39. (Senghaas ym. 2017.)

Taloudellinen tuki ja neuvonta. Useissa aineistoni tutkimuksissa asiakkaita tuettiin myös taloudellisesti (1, 4, 6). Walkerin ym. (2016) tutkimuksessa mukana olleiden asiakkaiden oli mahdollista saada taloudellista tukea tarveharkintaisesti esimerkiksi vaatteisiin, bussilippuihin sekä muihin välttämättömiin hankintoihin. Asiakkaille annettiin myös talousneuvontaa. Taloudellisella tuella pyritään siis turvaamaan perustarpeita, joiden täytyminen on usein edellytys työllistymiselle. *Käytännön tuki* nousi esille artikkeleissa 1 ja 4. Stevensin ym. (2017) tutkimuksessa erittäin tärkeänä pidettiin esimerkiksi sen varmistamista, että asiakas herää oikeaan aikaan, on asianmukaisesti pukeutunut ja tietää miten pääsee töihin.

“It is really important that if someone is needing to get to work for 9am that they have the required support to organise travel arrangements/bus routes and general support to prepare for the working day.” Johtoasemassa oleva henkilö. (Stevens ym. 2017.)

Vahvuuskeskeisyys. Asiakkaan omien kykyjen ja vahvuuksien painottaminen nousi esille artikkeleissa 1, 3, 4 ja 10. Brenninkmeijerin ym. (2011) tutkimuksessa olennainen osa interventiota oli yksilön itsevarmuuden, minäpystyvyyden (*self-efficacy*) ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen. Myös Raeymaeckers ym. (2013) havaitsivat, että voimaannuttavaa lähestymistapaa hyödyntävät sosiaalityöntekijät painottivat asiakkaan omia kykyjä. Työllistymistä kohti työskennellessään sosiaalityöntekijät ottavat huomioon myös asiakkaan toiveet (4, 5, 7). Esimerkiksi

Solvangin (2017) tutkimuksessa kävi ilmi, että osa sosiaalityöntekijöistä sijoitti asiakkaita toisinaan työharjoittelupaikkoihin, joiden arvelivat olevan asiakkaille mieluisia.

5.2 Työllistymislähtöiset keinot

Työllistymiseen keskittyminen. Työllistymislähtöinen työtapa nousee esiin artikkeleissa 7, 8, 9 ja 10. Esimerkiksi Raeymaeckersin ym. (2013) tutkimuksessa osa mukana olleista sosiaalityöntekijöistä piti tärkeänä luoda olosuhteita, joissa kaikkien asiakkaiden aktivoiminen on mahdollista asiakkaan yksilöllisistä haasteista huolimatta. Solvangin (2017) tutkimuksessa huomattiin, että työkeskeistä lähestymistapaa käyttävät sosiaalityöntekijät ottivat silti huomioon asiakkaan motivaation, taidot ja tavoitteet. Ne otettiin huomioon kuitenkin enemmän siitä näkökulmasta, millaiseen työhön he ominaisuuksiensa perusteella sopisivat. Asiakkaiden kiinnittäminen työelämään ja ammatillisen osaamisen vahvistaminen nousivat aineistossani olennaiseksi työllistymistä edistäväksi keinoksi (1, 2, 3, 4, 5, 7, 9). Esimerkiksi Senghaasin ym. (2017) tutkimuksessa käytännön työharjoitteluihin osallistuminen kuului osaksi asiakkaiden aktivoimista.

Kuri ja kontrolli. Asiakkaan työllistämässä käytetään myös kurinpidollisia ja kontrolloivia keinoja (5, 6, 9, 10) ja esimerkiksi taloudellinen tuki voi usein olla sidottu asiakkaan aktiivisuuteen (5, 6, 9). Raeymaeckersin ym. (2013) tutkimuksessa mukana olleista sosiaalityöntekijöistä osa tunsivat olevansa velvoitettu käyttämään tiukkaa ja kurinpidollista lähestymistapaa asiakkaan aktivoimisessa. Artikkeleissa 4 ja 5 käy kuitenkin ilmi, että kurinpito ja kontrollointi voi olla luonteeltaan myös hienovaraista tai suostuttelevaa. Senghaasin ym. (2017) tutkimuksessa havaittiin, että sosiaalityöntekijöiden piti varmistaa asiakkaiden noudattavan työhallinnon asettamia määräyksiä ja ehtoja. Kurinpidolliset elementit koettiin tärkeiksi, mutta niitä kuitenkin toteutettiin luottamukseen perustuvalla suostuttelevalla otteella.

“I suppose it’s [case manager] who gets me motivated, because normally I would just sit. If there’s something that’s gotta be done, she makes sure that I do it... Yeah she’s pushing but she’s not pushy... she makes me actually take that first step forward... -- .” Celine, 46, parisuhteessa oleva. (Walker ym. 2016.)

Suunnitelmat ja seuranta. Asiakkaiden työllistämässä hyödynnetään suunnitelmien tekemistä (4, 5, 7). Stevensin ym. (2017) tutkimuksessa asiakkaille tehtiin tukisuunnitelma, jossa arvioitiin, millaista tukea asiakas tarvitsee työllistyäkseen. Artikkeleissa 5 ja 8 asiakkaiden tilanteen kehittymistä myös seurattiin. Esimerkiksi Saalin ym. (2016) työllistymiskeskeistä palveluohjausta koskevassa

tutkimuksessa asiakkailla oli intervention alussa seurantatapaamisia vähintään kahden viikon välein ja tilanteen vakaannuttua vähintään neljän viikon välein.

5.3 Hallinnolliset ja moniammatilliset keinot

Asiakkaan asian ajaminen. Asiakkaan työllistymistä edistetään ajamalla asiakkaan asiaa erilaisissa hallinnollisissa yhteyksissä (4, 10). Esimerkiksi Stevensin ym. (2017) tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät olivat vastuussa rahoituksen hankkimisesta ja esittelivät asiakassuunnitelmat päättävälle taholle valtuutuksen ja rahoituksen saamiseksi. Walkerin ym. (2016) tutkimuksessa mukana olleiden sosiaalityöntekijöiden taas todettiin ajavan asiakkaan asiaa terveydenhuollon järjestelmissä esimerkiksi hankkimalla heille itse lähetteitä.

Neuvonta. Asiakasta myös neuvotaan erilaisissa palvelujärjestelmään liittyvissä asioissa (1, 4, 5). Stevensin ym. (2017) tutkimuksessa selkeän ja ymmärrettävän informaation antaminen esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmästä nähtiin tärkeäksi tekijäksi asiakkaiden sitouttamisessa työskentelyyn.

Moniammatillinen yhteistyö nousee esiin artikkeleissa 1 ja 5. Senghaasin ym. (2017) tutkimuksessa hyvien suhteiden ylläpitäminen työnantajien kanssa nähtiin tärkeäksi osaksi aktivointityötä. Kuten aiemmin on mainittu, Walkerin ym. (2016) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät tekivät yhteistyötä terveydenhuollon kanssa. Tämän lisäksi yhteistyötä tehtiin myös opetuksen ja koulutuksen tarjoajien kanssa.

6 AIKUISSOSIAALITYÖN VAIKUTUKSET TYÖLLISTETTÄVIEN ASIAKKAIDEN ELÄMÄÄN

6.1 Vaikutukset työllistymiseen

Työllistymiseen liittyvät positiiviset vaikutukset. Useissa aineistoni tutkimuksissa nousi esiin aikuissosiaalityön asiakkaan työllistymistä edistäviä vaikutuksia (2, 3, 4, 6, 7). Grace ym. (2016) havaitsivat tutkimuksessaan palveluohjauksen merkityksen. He huomasivat, että mitä enemmän asiakkaalla oli palveluohjauskontakteja, sitä parempi työllisyystilanne hänellä oli. Tämä näkyi muun muassa niin, että asiakkailla, joilla oli 21-40 tai yli 40 kontaktia, oli parempi työllisyystilanne verrattuna vähemmän kontakteja omaaviin ryhmiin. Mielenkiintoista kuitenkin on, että Saalin ym. (2016) työllisyyteen keskittyvää palveluohjausta koskevassa tutkimuksessa kontaktien määrä ei kuitenkaan ollut suoraan yhteydessä työllistymiseen. Asiakkaiden osaaminen, ja näin myös

työllistettävyys, paranee myös erilaisten työharjoitteluiden ja koulutusten kautta, vaikka ne eivät tuottaisikaan varsinaista työllistymistä (1, 7).

“I got a job with [retail outlet] in [regional area], did the traineeship in October, and since Christmas I’ve been made permanent 3 days a week... put it this way, I wouldn’t be working now [without BFO support] and to [be] perfectly honest with you, I don’t know if I would be here now. I mean we’ve gone in one side and come out the other side.” Thomas, 52, parisuhteessa oleva. (Walker ym. 2016.)

Työllistymisen epävakaas. Aineistostani nousee esille, että asiakkaiden työllistyminen voi olla myös epävakaata (2, 6). Esimerkiksi Wun ym. (2008) tutkimuksessa osalla tutkimukseen osallistujista työllistyminen oli luonteeltaan muuttuvaista: 19 prosentilla työllisyys oli vakaata, 8 prosentilla työllisyystilanne parani jatkuvasti ja 18 prosentilla työllisyys oli katkonaista, mutta tarkastelun lopussa tilanne oli positiivinen.

Aineistossani nousi esille myös erilaisia työllistymisen taustalla vaikuttavia tekijöitä (4, 6, 10). Stevensin ym. (2017) tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden asenteiden koettiin vaikuttavan asiakkaiden työllistymiseen. Wu ym. (2008) taas havaitsivat, että myös yksilöllisillä taustatekijöillä on vaikutusta. Wun ym. (2008) tutkimuksessa todettiin, että työllistyminen oli parempaa kolmen vuoden aikavälillä tarkasteluna esimerkiksi nuorilla naisilla ja niillä, joilla oli aikaisempaa työkokemusta. Esimerkiksi afrikanamerikkalaiset äidit kuitenkin työllistyivät huonommin kuuden vuoden tarkasteluvälillä. Myös Raeymaeckersin ym. (2013) tutkimuksessa osa mukana olleista sosiaalityöntekijöistä koki, että maahanmuuttajien oli vaikeampi saada myönteisiä päätöksiä tuen antamisesta.

“I have the impression that immigrants are treated worse than others. I had a client who did not want to participate in the labour market, not even in voluntary work. But still, the board continued to support him. I am sure that in the case of an immigrant, the support would have been suspended immediately.” Sosiaalityöntekijä. (Raeymaeckers ym. 2013.)

Työllistymiseen liittyvät negatiiviset vaikutukset. Sosiaalityöllä näyttää aineistoni perusteella olevan joskus myös asiakkaan työllistymistä haittaavia vaikutuksia. Näin tapahtuu, jos työllistymiseen tähtäävät keinot eivät ole sopivia (7, 9). Solvingin (2017) tutkimus osoitti, että tarvelähtöinen työtapo hyödyttää asiakkaita, joilla on fyysisiä tai psyykkisiä haasteita, mutta saattaa kuitenkin jopa vaikeuttaa työllistymistä tavallisessa työympäristössä pärjäävillä. Malmberg-Heimonen ym. (2005) taas havaitsivat, että työnhakuryhmään osallistumiseen velvoittaminen ei parantanut työllistymistä

vaan jopa huononsi sitä. Yksilön ominaisuudet ja sosiaalityön keinot voivat siis olla työhön liittyvien vaikutusten taustatekijöitä.

6.2 Vaikutukset talouteen, asumiseen ja palveluihin kiinnittymiseen

Talouden koheneminen. Asiakkaan taloudellisen tilanteen koheneminen ilmenee artikkeleissa 1 ja 6. Wun ym. (2018) tutkimuksessa havaittiin, että kolmen vuoden tarkasteluvälillä taloudellinen tilanne parani 22 prosentilla TANF-tukea saaneista ja kuuden vuoden tarkasteluvälillä 26 prosentilla kyseistä tukea saaneista. Tässäkin taustatekijöiden vaikutukset nousivat esiin. Wun (emt.) tutkimus osoitti asiakkaiden yksilöllisten taustatekijöiden vaikutuksen heidän taloutensa parantumiseen: esimerkiksi kuuden vuoden tarkasteluvälillä toisen aikuisen läsnäololla näytti olevan negatiivinen vaikutus taloustilanteeseen.

“My finances are [much better] – I’ve got money to spend now on food and everything, it’s excellent, [before] all my money was gone to Radio Rentals, \$245 a fortnight out of me pay and then another \$170 on top on electricity, so that’s been drastically reduced down to \$100 to Radio Rentals and \$50 to electricity which has made a vast difference.” Tanya, 45, yksinhuoltaja. (Walker ym. 2016.)

Palveluihin kiinnittyminen. Aikuissosiaalityön myötä asiakkaat pääsivät paremmin myös eri palveluiden piiriin (1, 8). Saalin ym. (2016) tutkimuksessa työllisyyteen keskittyvään palveluohjaukseen osallistuneet linkittyivät paremmin julkisiin työllisyyspalveluihin kuin kontrolliryhmään kuuluvat. Myös Walker ym. (2016) havaitsivat, että asiakkaiden terveydentila parani, kun heidät oli saatu linkitettyä useiden eri terveydenhuollon ammattilaisten, kuten lääkäreiden, psykologien ja fysioterapeuttien, kanssa.

“[The psychologist] works mostly on the depression side of things... As he said the first time he saw me, I was all over the place, but a few weeks ago when he saw me he said I looked a lot better than what I was... I mean if it hadn’t been for [case manager] I wouldn’t have got to know [psychologist]... I need to work, if you understand where I’m coming from, so that I can keep my mind active and not revert back to how things were before... I’m not leaving things to the last [minute], you know, letting things go, I’m actually trying to get things stopped before, and sorted.” Thomas, 52, parisuhteessa oleva. (Walker ym. 2016.)

Asuminen. Aineistoni perusteella sosiaalityöllä on asiakkaiden asumistilannetta parantava vaikutus (1, 2). Esimerkiksi Gracen ym. (2016) tutkimuksessa palveluohjauskontaktien määrä oli yhteydessä

asumistilanteeseen. Asiakkailla, joilla oli yli 41 kontaktia, oli parempi asumistilanne verrattuna asiakkaisiin, joilla oli vähemmän kontakteja (Grace ym. 2016).

“[Case manager’s] got me a brand new house... I’m moving out in a week to a brand new house... it’s through the Benevolent Society... and [ex-partner’s] moving to a caravan park.” Victoria, 43, yksinhuoltaja (Walker ym. 2016.)

6.3 Vaikutukset mielenterveyteen ja pystyvyyskokemuksiin

Mielenterveyteen ja pystyvyyskokemuksiin liittyvät positiiviset vaikutukset. Mielenterveyttä parantavat vaikutukset nousivat esille aineistoni artikkeleissa 1, 3, 4 ja 7. Aineistoni perusteella sosiaalityöllä voi olla esimerkiksi asiakkaiden minäpystyvyys-uskomuksia parantavia vaikutuksia. Solvangin (2017) tutkimuksessa mukana olleiden asiakkaiden luottamus omiin kykyihin (*self-efficacy*) parani, ja myös Brenninkmeijerin ym. (2011) havaitsivat, että JOBS-ryhmään osallistuneilla usko työnhaun onnistumiseen ja työllisyyden ylläpitämiseen (*job search self-efficacy*) oli parempi. Walkerin ym. (2016) tutkimuksessa puolestaan havaittiin, että mukana olleiden asiakkaiden itsevarmuus, itsearvostus ja motivaatio nousivat. Myös asiakkaiden odotukset ja asenteet työllistymistä kohtaan näyttävät voivan parantua (1, 4). Stevensin ym. (2017) tutkimuksessa mukana olleiden asiakkaiden odotukset työllistymisestä muuttuivat positiivisemmiksi, ja myös Walker ym. (2016) havaitsivat asiakkaiden tuntevan itsensä valmiimmiksi työhön tai muuhun vastaavaan toimintaan.

Mielenterveyteen ja pystyvyyskokemuksiin liittyvät negatiiviset vaikutukset. Aineistostani nousee esille, että jos työllistymiseen tähtäävät sosiaalityön keinot eivät ole asiakkaalle soveltuvia, seuraukset voivat olla haitallisia asiakkaan mielenterveydelle (7, 9). Tässäkin siis asiakkaan yksilölliset ominaisuudet sekä sosiaalityön keinot vaikuttavat mielenterveysvaikutusten taustatekijöinä. Solvangin (2017) tutkimuksessa työllistämiseen keskittyvä lähestymistapa lisäsi palvelun käyttämisen lopettamisen ja terveyden huonontumisen riskiä asiakkailla, joilla valmiudet työskentelyyn eivät olleet hyvät. Hyvät valmiudet omaavilla kyseinen lähestymistapa kuitenkin paransi työmarkkinoille kiinnittymistä. Myös Malmberg-Heimosen ym. (2005) tutkimuksessa havaittiin, että työnhakuryhmään pakottaminen oli yhteydessä masennusoireiden lisääntymiseen ja minäpystyvyys-uskomusten (*self-efficacy beliefs*) huonontumiseen, kun taas vapaaehtoisesti osallistuneilla vaikutus oli päinvastainen.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli tutkia aikuissosiaalityötä asiakkaan työllistymisen näkökulmasta. Halusin selvittää, millaisia keinoja aikuissosiaalityössä käytetään asiakkaan työllistettävyyden edistämiseksi ja millaisia vaikutuksia aikuissosiaalityöllä on työllistettävien asiakkaiden elämään. Aineistoni pohjalta havaitsin, että aikuissosiaalityössä käytetään työllistämislähtöisiä keinoja, asiakaslähtöisiä keinoja sekä hallinnollisia ja moniammatillisia keinoja. *Asiakaslähtöisissä* keinoissa asiakkaan omat tarpeet ovat keskiössä, kun taas *työllistämislähtöisissä* keinoissa painotetaan ensisijaisesti asiakkaan työllistymistä. Asiakaslähtöisille keinoille ominaista on asiakkaan tilanteen yksilöllinen ja kokonaisvaltainen huomioon ottaminen sekä asiakkaan voimaannuttaminen. Työllistämislähtöisissä keinoissa taas hyödynnetään työelämäpainotteisuutta, kontrollia ja suunnitelmallisuutta. *Hallinnollisissa ja moniammatillisissa* keinoissa korostuvat asiakkaan asianajo sekä yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa. Havaitsin myös, että aikuissosiaalityön vaikutukset työllistettävien asiakkaiden elämään ovat moninaiset. Aineistoni perusteella aikuissosiaalityöllä on vaikutuksia asiakkaan työllistymiseen, talouteen, asumiseen, palveluihin kiinnittymiseen, mielenterveyteen ja pystyvyyskokemuksiin. Tekemäni jaottelu erilaisista keinoista ja vaikutuksista on kuitenkin liukuva ja eri kategoriat sisältävät piirteitä toisistaan.

Tutkielmassani olen hyödyntänyt kymmentä kansainvälistä tutkimusartikkelia. Olen kerännyt aineiston omien taitojeni mukaisesti ja pyrkinyt kertomaan aineistonkeruun mahdollisimman läpinäkyvästi. Eri artikkelien pohjalta tulokset olisivat voineet olla toisenlaiset, ja myös aineistoni suhteellisen pieni koko voi vaikuttaa tutkimustulosten yleistettävyyteen. Tulosten yleistettävyyttä ja luotettavuutta lisää kuitenkin nähdäkseni se, että aineistoni tutkimukset on suoritettu kahdeksassa eri maassa, ja niissä on käytetty sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Saamieni tulosten luotettavuutta lisää myös se, että löysin samankaltaisuuksia sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti toteutettujen tutkimusten väliltä. Olen lukenut aineistoni artikkelit huolellisesti ja tehnyt johtopäätökset parhaan ymmärrykseni mukaan. Joku muu olisi voinut tehdä aineistoni perusteella erilaiset johtopäätökset. Täysin objektiivisten johtopäätösten tekeminen on haastavaa, ja myös oma ajatusmaailmani on voinut vaikuttaa aineiston analyysiin.

Huomionarvoista on, että tulosteni perusteella aikuissosiaalityöllä voi olla myös asiakkaan työllistymiseen ja mielenterveyteen liittyviä negatiivisia vaikutuksia, jos käytetyt keinot eivät ole asiakkaalle sopivia. Jotta aikuissosiaalityön vaikutukset olisivat asiakkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia edistäviä, olisi asiakkaan yksilöllinen tilanne osattava ottaa huomioon. Tämä tulisi

huomioida myös laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Talouskuria ja vaikuttavuutta painottavana aikana aikuissosiaalityölläkin halutaan olevan tehokkaita, asiakasta kuntouttavia vaikutuksia. Asiakkaan tilanteen huomiointia yksilöllisestä näkökulmasta ja kokonaisvaltaista kuntoutumista hankaloittaa kuitenkin, jos sosiaalityön resurssit eivät ole riittävät. Kiireen keskellä aikuissosiaalityö voi rajautua vain kriisitilanteiden hoitamiseen, jolloin työ on enemmän kannattelevaa kuin kuntouttavaa. Tämän takia on tärkeää huolehtia, että aikuissosiaalityön asiakasmäärät sosiaalityöntekijää kohden ovat sopivat ja että asiakkaille on tarjolla laadukkaita mielenterveys-, päihde- ja työllisyyspalveluja. Laadukkaat ja tehokkaat asiakkaan kuntoutumista edistävät palvelut toteutuvat, kun niiden tärkeys tunnustetaan myös yhteiskunnallisella tasolla tarvittavien resurssien muodossa.

Voidaan kuitenkin myös kysyä, tuleeko aikuissosiaalityön olla kuntouttavaa ja asiakkaan työllistymistä edistävää. Riittääkö kannatteleva ote? Perustuslaissakin jokaisen kansalaisen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon taataan ilman kuntoutumisvaatimuksia (731/1999, §19). Toisaalta sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, §15) sosiaalityö mielletään nimenomaan yksilöiden ja perheiden toimintaedellytyksiä vahvistavaksi muutostyöksi. Kuten aiemmin on todettu, työttömyydellä on monia haitallisia vaikutuksia yksilön ja yhteiskunnan hyvinvointiin. Tämän takia työttömyyden ehkäiseminen ja vähentäminen on tärkeää, ja myös sosiaalityön rooli siinä on olennainen. Juhila (2008b, 56–60) kuitenkin nostaa esille, että tehokkuus- ja vaikuttavuusvaatimukset voivat johtaa asiakkaiden valikoimiseen, jossa vain kaikista kuntoutumiskykyisimpiin asiakkaisiin panostetaan. Sosiaalityön perimmäiseksi tehtäväksi voidaan nähdä perustuslain (1999/731) mukainen hyvinvoinnin edistäminen, minkä takia laadukkaan palvelun sitominen asiakkaan kuntoutumiskykyyn on ongelmallista.

Sosiaalityössä kohdattavat ilmiöt ovat niin moninaisia, että oppikirjamaisia vastauksia niiden ratkaisemiseen ei luultavasti ole mahdollista kehittää. Sosiaalityöstä tulee kuitenkin olla olemassa laadukasta vaikuttavuustutkimusta, jotta sosiaalityön paikka osana julkista palvelujärjestelmää voidaan perustella. Sosiaalityön keinojen ja vaikutusten tutkiminen yhä laajemmin on tärkeää sekä sosiaalityöntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta. Laajasti tutkitut menetelmät antavat varmuutta työntekijöille ja ovat olennainen osa asiakkaiden oikeusturvaa. Jatkossa sosiaalityössä käytettäviä keinoja ja niiden vaikutuksia on syytä tutkia tarkemmin. Kotimaisessa kontekstissa olisi esimerkiksi hyödyllistä selvittää, millaiseksi asiakkaat kokevat aikuissosiaalityön roolin elämässään ja millaisia vaikutuksia he kokevat aikuissosiaalityöllä olleen.

LÄHTEET

- Bandura, Albert (1995) *Self-efficacy in Changing Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baumeister, Roy F. & Leary, Mark R. (1997) Writing Narrative Literature Reviews. *Review of General Psychology* 3(1), 311–320.
- Blomgren, Sanna & Karjalainen, Jouko & Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula & Saikku, Peppi (2016) *Perustoimeentulotuki siirtyy Kelaan - miten asiakas saa sosiaalityön palvelut? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos – Päätösten tueksi 1*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Blomgren, Sanna & Kivipelto, Minna (2012) *Valtaistus: Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 27*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Boland, Tom & Griffin, Ray (2015) Introduction and general remarks. Teoksessa Boland, Tom & Griffin, Ray (toim.) *The Sociology of Unemployment*. Manchester: Manchester University Press, 1–7.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3, 77–101.
- *Brenninkmeijer, Veerle & Blonk, Roland W. (2011) The effectiveness of the JOBS program among the long-term unemployed: a randomized experiment in the Netherlands. *Health Promotion International*, 27(2), 220–229.
- Dean, Hartley (2003) Re-conceptualising Welfare-To-Work for People with Multiple Problems and Needs. *Journal of Social Policy* 32(3), 441–459.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gonzales, Ernest & Lee, Kathy & Harootyan, Bob (2019) Voices from the Field: Ecological Factors that Promote Employment and Health Among Low-Income Older Adults with Implications for Direct Social Work Practice. *Clinical Social Work Journal*.
<https://doi.org/10.1007/s10615-019-00719-x>
- *Grace, Marty & Gill, Peter (2016) Client-centred Case Management: How Much Makes a Difference to Outcomes for Homeless Jobseekers? *Australian Social Work*, 69(11), 11–26.

Helsingin Sanomat 11.2.2020. Hallitus törmää kevään mittaan joka suunnassa työllisyystavoitteeseensa. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006404122.html?share=b5de2b52348f9283faad71c007c92848>

Viitattu 18.2.2020.

Jahoda, Marie (1982) *Employment and Unemployment: A Social-Psychological Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Juhila, Kirsi (2008a) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Jyväskylä: Gummerus, 14–47.

Juhila, Kirsi (2008b) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Jyväskylä: Gummerus, 48–81.

Järvikoski, Aila (2013) Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 43. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kallio, Tomi J. (2006) Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 2, 18–28.

Kangas, Saija (2011) Aikuissosiaalityön asiakkaat tänään. Teoksessa Päivi Jouttimäki & Saija Kangas & Erja Saurama (toim.) *Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti*. Soccan työpapereita 1. Helsinki: Socca, 15–50.

Karjalainen, Pekka & Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna (2019) *TIEKARTTA 2030: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Koistinen, Pertti (2014) *Työ, työvoima ja politiikka*. Tampere: Vastapaino.

Koivisto, Juha & Haverinen, Riitta (2006) Systemaattiset tutkimuskatsaukset vaikuttavuuden arvioinnin välineenä sosiaalialalla. *Hallinnon tutkimus* 25(3). Tampere: Hallinnon tutkimuksen seura, 108–126.

Łachacz, Tomasz & Zagulski, Sylwester (2016) *Unemployment as a Threat to Society — an Analysis of the Situation in Poland and Selected Countries of the European Union*. *Internal Security* (January-June), 265–281.

- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2000) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189> Viitattu 20.2.2020
- Liukko, Eeva (2006) Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 9.
- López del Amo González, M.P. & Benítez, Vivian & Martín-Martín José J. (2018) Long term unemployment, income, poverty, and social public expenditure, and their relationship with self-perceived health in Spain (2007–2011). *BMC Public Health* 18, artikkeli numero 133. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-5004-2>
- *Malmberg-Heinonen, Ira & Vuori, Jukka (2005) Activation or discouragement—the effect of enforced participation on the success of job-search training. *European Journal of Social Work*, 8(4), 451–467.
- Millar, Jane & Austin, Michael J. (2006) The Role of Social Workers in Welfare to Work Programs: International Perspectives on Policy and Practice. *Journal of Policy Practice* 5(2–3), 149–158.
- Mortimer, Jeylan T. & Kim, Minzee & Staff, Jeremy & Vuolo, Mike (2016) Unemployment, Parental Help, and Self-Efficacy During the Transition to Adulthood. *Work and Occupations*, 43(4) 434–465.
- Mäki-Kulmala, Airi (2013) Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. *Yhteiskuntapolitiikka* 78(2), 217–218.
- Norström, Fredrik & Virtanen, Pekka & Hammarström, Anne & Gustaffson, Per E. & Janlert, Urban (2014) How does unemployment affect self-assessed health? A systematic review focusing on subgroup effects. *BMC Public Health* 14, artikkeli numero 1310. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-1310>
- Payne, M. (2000) The politics of case management and social work. *International Journal of Social Welfare*, 81–91.
- Perlinski, Malek & Blom, Björn & Morén, Stefan (2012) Getting a sense of the client: Working methods in the personal social services in Sweden. *Journal of Social Work* 13(5), 508–532.
- Petticrew, Mark (2001) Systematic reviews from astronomy to zoology: myths and misconceptions. *BMJ* 322, 98–101.

- *Raeymaeckers, Peter & Dierckx, Danielle (2013) To Work or Not to Work? The Role of the Organisational Context for Social Workers' Perceptions on Activation. *British Journal of Social Work*, 43, 1170–1189.
- Root, Lawrence & Choi, Joon (2011) Work in the Lives of Social Work Clients: Perspectives of Field Instructors. *Journal of Teaching in Social Work* 31(3), 313–328.
- *Saal, Susanne & Forschner, Lukas & Kemmann, Dietmar & Zlatosch, Jacqueline & Kallert, Thomas W. (2016) Is employment-focused case management effective for patients with substance use disorders? Results from a controlled multisite trial in Germany covering a 2-years-period after inpatient rehabilitation. *BMC Psychiatry*, 16(1), artikkeli numero 279.
- Sage, Daniel (2013) Activation, health and well-being: neglected dimensions? *International Journal of Sociology and Social Policy* 33(1-2), 4–20.
- Sage, Daniel (2018) Reversing the Negative Experience of Unemployment: A Mediating Role for Social Policies? *Social Policy & Administration* 52(5), 1043–1059.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.
- *Senghaas, Monika & Freier, Carolin & Kupka, Peter (2017) Practices of activation in frontline interactions: Coercion, persuasion, and the role of trust in activation policies in Germany. *Social Policy & Administration*, 53, 613–626.
- Sepponen, Kaija & Wilén, Tarja & Kiviniemi, Liisa (2012) Työttömyyden pitkittyminen on monen tekijän summa: tutkimus pitkäaikaistyöttömyyteen johtavista tekijöistä ja työmarkkinoille kuntouttamisesta. Oulun seudun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 10.
- Shlonsky, Aron & Noonan, Eamonn & Littell, Julia H. & Montgomery, Paul (2010) The Role of Systematic Reviews and the Campbell Collaboration in the Realization of Evidence-Informed Practice. *Clinical Social Work Journal* (2011) 39, 362–368.
- *Solvang, Ida (2017) Discretionary approaches to social workers' personalisation of activation services for long-term welfare recipients. *European Journal of Social Work*, 20(4), 536–547.

- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> Viitattu 20.2.2020
- Sosnet-yliopistoverkosto (2020) Kuntouttava sosiaalityö. <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Erikoistumiskoulutus/Ammatillinen-lisensiaatinkoulutus/Erikoisalat/Kuntouttava-sosiaalityo> Viitattu 21.2.2020
- *Stevens, Martin & Harris, Jess (2017) Social work support for employment of people with learning disabilities: Findings from the English Jobs First demonstration sites. *Journal of Social Work*, 17(2), 167–185.
- Suomen perustuslaki (731/1999) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Viitattu 20.2.2020
- Suomen virallinen tilasto (2020) Työvoimatutkimus. Joulukuu 2019. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyti/2019/12/tyti_2019_12_2020-01-24_tie_001_fi.html Viitattu 18.2.2020.
- Taina, Jaana & Kotiranta, Tuija (2014) Sosiaalityötä ja toimeentulotukea – aikuissosiaalityö paikkaansa hakemassa. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) Tampere: Vastapaino, 179–195.
- Torraco, Richard J. (2005) Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. *Human Resource Development Review* 4(3), 356–367.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuusa, Matti (2005) Sosiaalityö ja työllistäminen: Kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytännöt kuntien aktivointi- ja työllistämispalveluissa. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-15229>
- *Walker, Ruth & Brown, Lynsey & Moskos, Megan & Isherwood, Linda & Osborne, Katy & Patel, Kate & King, Deb (2016) ‘They really get you motivated’: Experiences of a life-first employment programme from the perspective of long-term unemployed Australians. *Journal of Social Policy* 45(3), 507–526.
- Whittemore, Robin & Knafl, Kathleen (2005) The integrative review: updated methodology. *Journal of Advanced Nursing* 52(5), 546–553.

*Wu, Chi-Fang & Cancian, Maria & Meyer, Daniel R. (2008) Standing Still or Moving Up? Evidence from Wisconsin on the Long-Term Employment and Earnings of TANF Participants. *Social Work Research*, 32(2), 89–103.